

Tieslietu ministrija

Roma III regulas pamatprincipi

Mācību kurss "Roma III regulas noteikumi un praktiskā piemērošana"
Rīga, 2012. gada 29.-30. novembris

Prof. em. Dr. Dieter Martiny,
Eiropas universitāte Viadrina
Frankfurte (pie Oderas)/Hamburga

Projekts Nr. JUST/2010/JCIV/AG/0011-30-CE-0421092/00-75 „Jaunākās attīstības tendences pārrobežu ģimenes lietās Eiropas Savienībā: uzturēšanas saistības un laulības šķiršanai piemērojamais likums”

I. Regula “Roma III” - ciešākas sadarbības rezultāts

Iesaistītās valstis: Austrija, Beļģija, Bulgārija, Francija, Itālija, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Malta, Portugāle, Rumānija, Slovēnija, Spānija, Ungārija, Vācija.

Padomes regula (ES) Nr. 1259/2010, ar kuru īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz tiesību aktiem, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai, OV L 2010 L 343/10

Ciešākas sadarbības tiesiskais pamats ir Līguma par Eiropas Savienību 20.pants un Līguma par Eiropas Savienības darbību 331.panta pirmais punkts.

II. Piemērošanas joma

Ierobežota piemērošanas joma

1. Laulības šķiršana un laulāto atšķiršana, 1. pants

a) Laulības šķiršana

Laulības šķiršana izbeidz laulību.

Jautājums, uz kuru jāatbild vispirms – vai ir pastāvējusi spēkā esoša laulība. Atbilde ir jāmeklē laulības noslēgšanai piemērojamos tiesību aktos, ko nosaka valstu tiesību normu kolīzijas.

Regula attiecas arī uz viendzimuma pāriem.

b) Laulāto atšķiršana

Laulāto atšķiršana atceļ laulāto kopdzīves pienākumu, nešķirot laulību. Šis ģimenes tiesību institūts pastāv atsevišķās jurisdikcijās (piem., Francijā, Itālijā, Polijā).

c) Tiesvedība, 3.panta otrais punkts

“Tiesa” ietver visas tās iesaistīto dalībvalstu iestādes, kam ir jurisdikcija lietās, uz kurām attiecas regulas “Roma III” darbības joma. Līdz ar to ir iesaistītas arī citas iestādes, piemēram, notariāti (Latvijā), civilstāvokļa aktu reģistrācijas iestādes (Portugālē).

Citi ārpustiesas laulības šķiršanas veidi:

vienošanās (piem., Japānā);

laulātā vienpusēja atteikšanās no laulības? „Talaq” pēc Islāma likumiem.

2. Tiesību normu kolīzijas, 1. panta pirmais punkts

Situācijas, kurās lietas aspekti iziet ārpus vienas valsts sociālās dzīves ietvariem un var aptvert vairākas tiesību sistēmas. Situācijas, kad laulāto pastāvīgā dzīvesvieta ir ārvalstīs vai dažādās valstīs un/vai laulātais ir citas valsts pilsonis.

3. Nepiemērojamie jautājumi, 1. panta otrais punkts

- Fizisko personu tiesībspēja un rīcībspēja
- Laulības pastāvēšana, spēkā esamība vai atzīšana
- Laulāto vārdi
- Laulības mantiskās sekas
- Vecāku atbildība
- Uzturēšanas saistības: 2007. gada Hāgas Protokols par uzturēšanas saistībām piemērojamiem tiesību aktiem
- Trasti vai mantošana

4. Piemērošanas diena, 21.pants

Regula ir piemērojama no 2012.gada 21.jūnija.

Regula ir piemērojama visos gadījumos, kad lietas pēdējā noklausīšanās ir 21.jūnijā vai pēc šī datuma, pat ja tiesas spriedums ir pasludināts vēlāk.

Vienošanās par piemērojamiem tiesību aktiem, kas noslēgta pirms 21.jūnija, var tikt atzīta par spēkā esošu pēc regulas “Roma III” stāšanās spēkā (?).

5. Universāla piemērošana, 4.pants

Regula “Roma III” ir universāli piemērojama, tas ir iespējams, ka Roma III kolīziju normas norāda uz:

- iesaistīto dalībvalstu tiesību aktiem (Austrija, Lietuva);
- neiesaistīto dalībvalstu tiesību aktiem (Nīderlande, Apvienotā Karaliste);
- valstu, kuras nav Eiropas Savienības dalībvalsts, tiesību aktiem (Ukraina).

Piemērs: Latvijas laulātie var izvēlēties laulības šķiršanai piemērojamos Ukrainas tiesību aktus.

III. Jurisdikcija un saikne ar Brisele II-bis regulu

Roma III regula nenosaka, kura tiesa ir kompetenta izskatīt laulības šķiršanu.

Šī regula neietekmē Brisele II-bis regulas piemērošanu (Roma III regulas 2.pants).

IV. Pušu izvēle

1. Vispārīgie principi

Ierobežota pušu autonomija

Ir nepieciešama “būtiska saistība” ar attiecīgo valsti.

5. pants ļauj pusēm, izvēlēties:

- 1) tās valsts tiesību aktus, kurā vienošanās noslēgšanas laikā ir laulāto pastāvīgā dzīvesvieta;
- 2) tās valsts tiesību aktus, kurā ir laulāto pēdējā pastāvīgā dzīvesvieta, ar noteikumu, ka viens no viņiem tur joprojām dzīvo;
- 3) tās valsts tiesību aktus, kuras valstspiederība ir vienam no laulātajiem; vai
- 4) tās valsts tiesību aktus, kurā atrodas tiesa.

2. Kuras valsts tiesību aktus ir iespējams izvēlēties?

a) Laulāto kopējās pastāvīgās dzīvesvietas valsts, 5.panta a) daļa

Pastāvīgā dzīvesvieta

Laulātie var izvēlēties tās valsts tiesību aktus, kurā vienošanās noslēgšanas laikā atrodas laulāto pastāvīgā dzīvesvieta.

➤ Pastāvīgās dzīvesvietas definīcija

Personas pastāvīgā dzīvesvieta ir vieta, kur persona turpina parasti dzīvot un kur atrodas tās parasto vai pastāvīgo interešu centrs, ņemot vērā visus būtiskos faktorus.

Nepieciešams vispusīgs faktisko apstākļu izvērtējums.

Puses nodoms ir vispusīgā izvērtējuma daļa.

Pastāvīgā dzīvesvieta nozīmē vairāk kā pagaidu uzturēšanās vietu, taču konkrēts laika posms nav noteikts.

➤ Kritiskas lietas

Laulātais profesionālu vai ekonomisku iemeslu dēļ dodas uz ārzemēm mācīties vai strādāt, bieži vien ilgstoši, taču uztur ciešus un stabilus sakarus ar savu izcelsmes valsti.

Šādā gadījumā, ņemot vērā lietas apstākļus, ir uzskatāms, ka laulātā pastāvīgā dzīvesvieta joprojām ir viņa izcelsmes valstī, kurā atrodas viņa ģimenes interešu centrs un viņa sociālā dzīve (salīdz. Mantošanas regulas 24. pants).

b) Valsts, kurā ir laulāto pēdējā pastāvīgā dzīvesvieta,
5.panta b) daļa

Laulātie var izvēlēties tās valsts tiesību aktus, kurā atrodas laulāto pēdējā pastāvīgā dzīvesvieta, ar noteikumu, ka vienošanās noslēgšanas laikā viens no viņiem tur joprojām dzīvo.

c) Valsts, kuras valstspiederība ir vienam no laulātajiem, 5.panta c) daļa

Laulātie var izvēlēties tās valsts tiesību aktus, kuras valstspiederība ir vienam no laulātajiem vienošanās noslēgšanas laikā.

Vairākvalstu pilsonības jautājums ir neskaidrs.

Vai būtu piemērojamas modificētas valstu nacionālās kolīziju normas?

Vai būtu nosakāma “spēkā esošā (effective) valstspiederība”?

Bezvalstnieki: 1954.gada Konvencijas par bezvalstnieka statusu piemērošana: likums par „pastāvīgo dzīvesvietu”?

Bēgļi 1951.gada Ženēvas Konvencijas par bēgļa statusu izpratnē: likums par „pastāvīgo dzīvesvietu”?

d) Valsts, kurā atrodas tiesa,
5.panta d) daļa

Vai izvēli iespējams izdarīt arī pirms prasības pieteikuma iesniegšanas?

Vai ir nepieciešams noteikt konkrētu valsti un konkrētu tiesisko iekārtu?

2. Piekrišana un spēkā esamība pēc būtības

Vienošānās par tiesību aktu izvēli pastāvēšana un spēkā esamība:

Tiesību akti, kas reglamentētu vienošanos saskaņā ar šo regulu, ja attiecīgā vienošanās vai noteikums būtu bijis spēkā, 6.panta pirmais punkts.

Netiešā piekrišana: pastāvīgās dzīvesvietas valsts tiesību aktu veto tiesības, 6.panta otrais punkts.

3. Izvēles laiks

Vienošanos, ar ko norāda piemērojamos tiesību aktus, var noslēgt un grozīt jebkurā laikā, bet ne vēlāk kā tad, kad ceļ prasību tiesā (5.panta otrais punkts).

Prasības celšanas tiesā laiku nosaka tāpat kā Briesele II-bis regulas 16.pantā.

Ja tās valsts tiesību aktos, kurā atrodas tiesa, tas ir paredzēts, laulātie piemērojamos tiesību aktus var norādīt arī tiesvedības laikā tiesā.

Tādā gadījumā šādu norādīšanu reģistrē tiesā saskaņā ar tās valsts tiesību aktiem, kurā atrodas tiesa (5.panta trešais punkts).

Tam jābūt valstu tiesību aktu kompetencē.

Piemēram, Vācijā tiek izstrādāts likumprojekts, lai ieviestu regulu, kura atļauj šādu izvēli.

4. Prasības par formu

Vienošanos izsaka **rakstiski**, tajā norāda **datumu**, un to **paraksta** abi laulātie. Visi paziņojumi ar elektroniskiem līdzekļiem, kas paliekoši reģistrē vienošanos, ir līdzvērtīgi rakstiskiem līdzekļiem (7.panta pirmais punkts).

Ja ir paredzētas **papildu prasības par formu** attiecībā uz šādu vienošanos, piemēro šīs prasības (7.panta otrais punkts).

Ja laulāto pastāvīgā dzīvesvieta ir **dažādās iesaistītajās dalībvalstīs**, vienošanās ir spēkā pēc formas, ja tā atbilst vienas vai otras minētās valsts tiesību aktos paredzētajām prasībām (7.panta trešais punkts).

Ja **tikai viens no laulātajiem** pastāvīgi dzīvo kādā iesaistītajā dalībvalstī un tajā ir noteiktas papildu prasības par formu, piemēro šīs papildu prasības (7.panta ceturtais punkts).

V. Piemērojamie tiesību akti, ja puses nav izdarījušas izvēli

1. Vispārīgie principi

Piesaistes kritēriji. Laulības šķiršana un laulāto atšķiršana notiek saskaņā ar tās valsts tiesību aktiem:

- 1) kurā atrodas laulāto pastāvīgā dzīvesvieta laikā, kad ceļ prasību tiesā;
- 2) kurā atrodas laulāto pēdējā pastāvīgā dzīvesvieta ar noteikumu, ka šis laikposms nav beidzies vairāk kā vienu gadu pirms prasības celšanas tiesā, ja viens no viņiem šajā valstī joprojām dzīvo laikā, kad ceļ prasību tiesā;
- 3) kuras valstspiederīgie ir abi laulātie laikā, kad ceļ prasību tiesā;
- 4) kurā ir celta prasība tiesā (8.pants).

2. Pastāvīgā dzīvesvieta, 8.panta a) daļa

Piemērojami tās valsts tiesību akti, kurā atrodas laulāto pastāvīgā dzīvesvieta.

3. Pēdējā pastāvīgā dzīvesvieta, 8.panta b) daļa

Piemērojami tās valsts tiesību akti, kurā atrodas laulāto pēdējā pastāvīgā dzīvesvieta, ar noteikumu, ka šis laikposms nav beidzies vairāk kā vienu gadu pirms prasības celšanas tiesā, ja viens no viņiem šajā valstī joprojām dzīvo laikā, kad ceļ prasību tiesā.

4. Valsts, kuras valstspiederīgie ir abi laulātie, 8.panta c) daļa

Piemērojami tās valsts tiesību akti, kuras valstspiederīgie ir abi laulātie laikā, kad ceļ prasību tiesā.

Vairākvalstu pilsonība: vai būtu nosakāma “spēkā esošā (effective) valstspiederība”?

5. Valsts, kurā atrodas tiesa, 8.panta d) daļa

Piemērojami tās valsts tiesību akti, kurā ir celta prasība tiesā.

VI. Laulāto atšķiršanas pārveide par laulības šķiršanu, 9.pants

Šādos gadījumos laulības šķiršanai piemēro tiesību aktus, ko piemēroja laulāto atšķiršanai, ja vien puses nav vienojušās citādi.

VII. Tās valsts tiesību aktu piemērošana, kurā atrodas tiesa, 10.pants

Ja piemērojamie tiesību akti neparedz laulības šķiršanu vai, pamatojoties uz dzimumu, nepiešķir vienam laulātajam vienlīdzīgu pieeju laulības šķiršanai vai laulāto atšķiršanai, piemēro tās valsts tiesību aktus, kurā atrodas tiesa.

VIII. Vispārīgie noteikumi

1. Atgriezeniskās norādes (renvoi) nepiemērojamība, 11.pants

Renvoi nav atļauts.

2. Sabiedriskā kārtība, 12.pants

Ārvalstu tiesību aktu piemērošanu var atteikt tikai tad, ja šāda piemērošana ir acīmredzami nesaderīga ar sabiedrisko kārtību valstī, kur atrodas attiecīgā tiesa. Šādā gadījumā izšķirošie ir konkrētās lietas apstākļi.

3. Valstu tiesību aktu atšķirība, 13.pants

Tiesām dalībvalstīs, kuru tiesību akti neatzīst viendzimuma laulības, nav pienākuma pasludināt laulību par šķirtu.

4. Valstis ar divām vai vairākām tiesību sistēmām

a) Teritoriālas tiesību normu kolīzijas, 14.pants

- Noteicošie ir spēkā esošie tiesību akti un pastāvīgā dzīvesvieta attiecīgajā teritoriālajā vienībā, piem., Lielbritānijā.
- Atsauce uz valstspiederību: teritoriālā vienība, kas norādīta attiecīgās valsts tiesību aktos, vai ar kuru ir visciešākā saikne.

b) Tiesību normu kolīzijas attiecībā uz personu kategorijām, 15.pants

- Valstīs, kurās ir tiesību normu kolīzijas attiecībā uz atšķirīgām personu kategorijām (piem., reliģija), piemēro attiecīgās valsts tiesību normas (piem., Indija) vai tās valsts, ar kuru ir visciešākā saikne.

IX. Pārejas noteikumi, 18.pants

- Šo regulu piemēro attiecībā uz **tiesvedību**, kas uzsākta, un uz **vienošanos par piemērojamiem tiesību aktiem**, kas noslēgta, sākot no **2012.gada 21.jūnija**.
- Tomēr **vienošanās par piemērojamo tiesību aktu izvēli**, kura ir noslēgta **pirms 2012.gada 21.jūnija**, arī ir spēkā – ar noteikumu, ka tā atbilst 6.pantam (Piekrišana un spēkā esamība pēc būtības) un 7.pantam (Spēkā esamība pēc formas).
- Šī regula neskar vienošanās par piemērojamo tiesību aktu izvēli, kuras ir noslēgtas saskaņā ar tās iesaistītās dalībvalsts tiesību aktiem, kuras tiesā prasība ir celta pirms 2012.gada 21.jūnija.

X. Saistība ar spēkā esošām starptautiskām konvencijām, 19.pants

Attiecībās ar trešām valstīm:

Šī regula neietekmē tādu starptautisku konvenciju piemērošanu, kuru puses šīs regulas pieņemšanas laikā ir viena vai vairākas iesaistītās dalībvalstis un kurās ir paredzētas kolīziju normas attiecībā uz laulības šķiršanu vai laulāto atšķiršanu.

Attiecībās starp iesaistītajām dalībvalstīm:

Šī regula prevalē pār konvencijām, kas ekskluzīvi noslēgtas starp divām vai vairākām dalībvalstīm, ciktāl šādas konvencijas attiecas uz šajā regulā reglamentētiem jautājumiem.